

Fjärilar – Artbestämning och rapportering

Många fågelskådare rapporterar även fjärilar och/eller andra ryggradslösa djur. Nedanstående information avser fjärilar och riktar sig i första hand till nybörjare.

Den första utmaningen är att få en bra bild som underlag för artbestämningen. Stora fjärilar kan fotograferas med samma utrustning som för fågelfoto. Små fjärilar, som kan ha en vingbredd från ca 30 mm ner till endast ett fåtal mm, kräver macro-objektiv och speciell teknik för att hantera det minimala skärpedjupet.

Nästa utmaning är artbestämningen. Ibland är den enkel – tex om en art kallas för omisskännelig i dokumentationen. Mer vanligt är att ett antal arter har nästan samma utseende och det kan vara svårt att välja rätt.

Artbestämningen görs enklast via öppna system som finns på internet. En mycket bra hemsida är *vilkenart.se*. Välj gruppen *fjärilar* och läs de *introduktionssidor* som finns listade på första sidan.

Om du har lyckats få en hyfsad bild på en fjäril som du vill artbestämma så kan du arbeta i *vilkenart.se* enligt följande:

- Om du inte har en aning om vilken familj eller typ din fjäril tillhör (tex dagfjäril, mätare, vecklare, svärmare, spinnare, malar, mott osv) så måste du jämföra med alla fjärilar som finns i fotoöversikten. Den omfattar bilder på de flesta av de ca 2800 fjärilar som finns i Sverige. Klicka på *Bläddra* och därefter på *Fotoöversikt*. Det går ofta relativt snabbt att skanna igenom alla bilder om du har en bra och stor bildskärm. Fotoöversikten omfattar 15 sidor med ca 200 arter per sida. Först visas alla småfjärilar (ca 1700 arter), därefter visas dagfjärilarna och resten av storfjärilarna (ca 1100 arter). Inom sida nr 9 finns gränsen mellan småfjärilar och storfjärilar. Så småningom lär man sig att ta genvägar till de mest sannolika sidorna.
- När du har hittat en bild i fotoöversikten som liknar din fjäril skall du klicka på dess latinska namn. Du får då en ny bild som ofta även omfattar andra arter med liknande utseende. Du kan växla mellan arterna och jämföra. Om ingen art passar in kan du backa tillbaka (vänsterpil längs upp till vänster på bilden) till fotoöversikten och fortsätta sökandet.
- När du har hittat en art som överensstämmer bäst med din fjäril så är det några viktiga saker som behöver kontrolleras:
 - Läs noga texten om *kännetecken* och jämför med din bild
 - Jämför din bild med alla bilder som finns för den aktuella arten. Vissa arters utseende kan naturligt variera väsentligt mellan olika individer. Ofta har dessa fjärilar tillägget *föränderlig* i sitt svenska namn.
 - Stämmer flygtiden? Om svaret är nej så är det nog fel art.
 - Finns fjärilen förut rapporterad i landskapet? Klicka på rutan *Hs* så får du direkt ett detaljerat utdrag från Artportalen med rapporter från Hälsingland.
 - Är *vingbredden* rimlig?
- Ibland framgår av texten att arten inte kan bestämmas utan genitalundersökning. Avstå från rapportering om du inte har rätt utrustning och kunskap.

- Om fjärilen är sliten så hoppa över den. Med sliten menas att fjärilen har förlorat så många fjäll på framvingarna att mönstret, som är grunden för artbestämningen, är fragmenterat och svåräst. Utan fjäll är vingen ljusgrå och halvgenomskinlig.

När artbestämningen är klar kan du rapportera på vanligt sätt via Artportalen.se. Känner du fortfarande en viss osäkerhet i din artbestämning så bör du kanske avstå rapportering eller markera med frågetecken. Ett problem med Artportalen är att den kan innehålla bilder som inte är korrekt artbestämda. En följdfeffekt blir att de som använder Artportalens bilder för artbestämning får ett felaktigt beslutsunderlag.

Sedan Linné har alla fjärilar fått ett vetenskapligt latinskt släktnamn och artnamn. Alla fjärilar i Sverige har också ett svenskt namn. Har du en äldre fjärilsbok så bör du vara medveten om att många fjärilar har fått nya svenska namn under de senaste årtiondena. I *vilkenart.se* finns information om detta under rubriken *Synonymer* för varje art.

Av praktiska skäl finns två icke vetenskapliga indelningar av fjärilar. I den första indelningen kan en fjäril vara antingen en storfjäril eller en småfjäril. I den andra indelningen är fjärilen en dagfjäril eller en nattfjäril. Nattfjärilarna i sin tur har delats upp mellan nattfjärilar/mikro och nattfjärilar/makro. Många så kallade nattfjärilar flyger även på dagen.

I Sverige finns ca 1700 arter småfjärilar och ca 1100 arter storfjärilar. De som kallas dagfjärilar ingår bland storfjärilarna och omfattar endast ca 120 arter. Totalt finns ca 2800 arter. Generellt är storfjärilarna mer lättbestämda och småfjärilarna är ofta både svåra att fotografera och att artbestämma.

I Hälsingland har det hitintills (juni 2022) rapporterats ca 900 olika arter enligt Artportalen. Enligt provinskatalogen kan det finnas ca 1300 olika arter i landskapet.

Om du vill använda en bok som underlag för artbestämning så rekommenderas *Sveriges Fjärilar* av Elmqvist mfl (2019). Boken finns att köpa hos Naturbokhandeln. Trots namnet så omfattar den endast storfjärilar. Det finns en liten fälthandbok för dagfjärilar. Den är en kortversion av Nationalnyckeln för Dagfjärilar. Bra böcker om småfjärilar (moths) finns på engelska.

Många nybörjare känner säkert behov av att få sin artbestämning kontrollerad. I artportalen är det endast ett mindre antal observationer som blir godkända av validerare. Enligt uppgift finns det facebook-grupper där man diskuterar artbestämning.

Jag avser att komplettera denna information med en bildserie med bilder på fjärilar med typiskt utseende för respektive familj.

Kjell Johansson 070-2397510